

У той час як серед даних Держстату відображено лише макроекономічні показники, то, на наш погляд, формуючи індикатор ІІ АТП, орієнтований на зовнішніх інвесторів, необхідно значною мірою розширити статистичні дані, що дозволить збільшити його реалістичність.

Прийнятий у роботі методичний підхід до оцінки рівня ІІ АТП враховує динамічність первинних даних, що беруть участь у формуванні індексу ІІ АТП. Саме запропонований методичний підхід, заснований на динамічності досліджуваних інвестиційних процесів на державному та галузевому рівнях і на рівні окремого підприємства, уможливує складання прогнозних оцінок щодо рівня ІІ АТП. Обґрунтування запропонованої математичної моделі, що беруть участь в управлінні ІІ АТП, базується на доведених методах і алгоритмах статистичного, факторного та багатокритеріального аналізу.

Література: 1. Федоренко В.Г. Іноземне інвестування економіки України: навч. посіб. / В.Г. Федоренко. – К.: МАУП, 2004. – 272 с. 2. Квартальнов В.А. Туризм: учеб. / В.А. Квартальнов. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 320 с. 3. Строкович Г.В. Вибір стратегії інвестування підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.06.01 – економіка підприємства та організація виробництва / Г.В. Строкович. – Харків, 1999. – 17 с. 4. Миркин Я.М. Англо-русский толковый словарь по банковскому делу, инвестициям и финансовым рынкам. Свыше 10000 терминов / Я.М. Миркин, В.Я. Миркин. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 424 с. 5. Царев В.В. Оценка экономической эффективности инвестиций: учеб. / В.В. Царев. – СПб.: Питер, 2004. – 464 с. 6. Ветлугин С.Ю. Международные рейтинги, влияющие на оценку инвестиционной привлекательности экономики / С.Ю. Ветлугин // Проблемы современной экономики. – 2006. – №1. – С. 9-17.

Дем'янчук М.А.

кандидат економічних наук, старший
викладач кафедри економіки і
моделювання ринкових відносин

Бадіу Д.О.

студентка 4 курсу, напрям
підготовки «Фінанси та кредит»

*Одеський національний університет імені І.І.Мечникова,
м. Одеса, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ КІЛЬКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК КАПІТАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Капітал є головною базою розвитку економіки, яка в процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави та власників підприємств. Він є об'єктивною основою створення та подальшого ефективного функціонування підприємств завдяки здатності генерувати грошові потоки та створювати нову вартість. Це обумовлює необхідність науково обґрунтованого системного управління ним на всіх стадіях кругообігу з урахуванням сучасних тенденцій інноваційного розвитку виробничих структур, які орієнтовані на довгострокове економічне зростання.

Проблеми формування та функціонування капіталу досліджуються вітчизняними науковцями (А. Афанас'єв, Ю. Воробцов, Л. Довгань, С. Кравченко, С. Соколов, А. Поддєрьогін, В. Савчук), російськими вченими (О. Стоянова, Т. Теплова, І. Балабанов, Л. Скамай, А. Ковальов, О. Кузнецов, В. Лівшиц) та зарубіжними фахівцями (Дж. К. Ван Хорн, Р. Брейли, С. Майерс, Н. Мажлүф, М. Міллер, Ф. Моді'яні). Але у більшості випадків вони розглядають лише окремі аспекти проблеми, пов'язані з формуванням оптимальної структури та визначенням вартості капіталу, аналізом руху та оцінкою ефективності його використання.

Метою роботи є дослідження динаміки кількісних характеристик капіталу вітчизняних підприємств.

Однією з ключових категорій фінансів підприємств є капітал. Саме з його формуванням і використанням безпосередньо пов'язана фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Тому розгляд основ фінансової діяльності підприємств слід розпочати з дослідження економічної сутності цієї категорії.

Поняття «капітал» є однією з найскладніших категорій фінансової науки. У вітчизняній та зарубіжній науково-практичній літературі можна зустріти багато (досить часто взаємопротилежних) підходів до визначення сутності капіталу. Серед численних дефініцій капіталу можна виокремити [1]:

- макроекономічний підхід (з народногосподарського погляду);
- мікроекономічний підхід (з погляду суб'єктів господарювання).

З народногосподарського погляду під капіталом розуміють один із трьох факторів виробництва разом із землею та працею: з капіталом ідентифікуються виробничі засоби, що можуть бути використані для здійснення господарської діяльності (виробництва товарів, робіт, послуг) [4]. У фінансовій науці досить часто застосовується також монетарний підхід, згідно з яким капітал прирівнюється до грошових ресурсів, що спрямовуються на фінансування інвестицій, тобто під капіталом розуміють грошові кошти [4]. Проте капіталом вважаються лише ті грошові кошти, які використовуються для забезпечення зростання наявної вартості. Гроші стають капіталом переважно за умови їх нагромадження, зберігання та продажу на грошовому ринку, оскільки це дає їх власнику додатковий дохід у вигляді процента. Згідно із марксистською теорією капіталу єдиним товаром, здатним приносити додаткову вартість, може бути лише робоча сила [2]. Отже, перетворення грошей на капітал і саме його виникнення нерозривно пов'язане з перетворенням робочої сили на товар, предмет купівлі-продажу.

За трактування капіталу як категорії фінансів підприємств у науково-практичній літературі, як правило, розрізняють дві його форми [4]:

- конкретний капітал. Для здійснення господарської діяльності підприємству необхідні засоби праці (устаткування, будівлі, споруди тощо); предмети праці (сировина, матеріали) та праця. Окрім матеріальних, воно може мати у своєму розпорядженні нематеріальні ресурси (патенти, права, ноу-хау). Вартість майнових об'єктів, які відображені в активі балансу підприємства, називають конкретним капіталом. В активах заморожуються грошові кошти, інвестовані в підприємство. Ці кошти можуть бути вкладені в:

а) необоротні активи (основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість тощо);

б) оборотні активи (запаси, поточна дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції тощо).

- абстрактний капітал. Заслугує уваги концепція капіталу, обґрунтована патріархом німецької економічної науки, засновником Кельнської школи економіки підприємства проф. Е. Шмаленбахом. За цією версією, під капіталом слід розуміти абстрактну вартість, яка відображається в балансі підприємства. При цьому під абстрактним капіталом розуміють сукупність усіх позицій пасиву балансу.

Серед вітчизняних економістів найвдаліше, на нашу думку, обґрунтування сутності капіталу підприємства дано проф. В. В. Сопком. Він вважає, що капітал – це власність відповідної фізичної або юридичної особи на активи: майно і об'єкти (ресурси), які є на підприємстві. Пасивна сторона балансу містить інформацію про те, яку частину капіталу надано в розпорядження підприємства його власниками (власний капітал) і яку — кредиторами (позичковий капітал)[5].

Позичковий капітал характеризує частину активів підприємства, що профінансована його кредиторами всіх видів. У балансі позичковий капітал відображається за такими розділами пасиву: забезпечення наступних витрат та платежів, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів».

Власний капітал — це сальдо між загальною сумою активів та позичковим капіталом. Він характеризує частину майна, яка профінансована власниками

корпоративних прав підприємства (завдяки безпосереднім внескам грошових коштів (майнових об'єктів) чи в результаті реінвестування прибутку). Власний капітал відображається в першому розділі пасиву [5].

У практичній діяльності суб'єктів господарювання (в контексті фінансового та управлінського обліку) під капіталом підприємства розуміють його пасиви, тобто капітал трактується саме як абстрактна вартість [5]. Отже, капітал підприємства — це засвідчені в пасивній стороні балансу вимоги на майно, яке відображено в активах; він показує джерела фінансування придбання активів підприємства. Саме цим визначенням капіталу ми оперуватимемо, досліджуючи фінансову діяльність суб'єктів господарювання в наступних розділах посібника.

Можна повністю погодитися з висновками проф. Сопка про те, що вживання терміна «капітал» щодо «активів» неправильне, бо якщо термін «капітал» означає право власності, то цей самий термін не може означати речовий елемент, наприклад «оборотний капітал» чи «основний капітал»[4].

Величина активів підприємства та його капітал є двома показниками, які характеризують один і той же об'єкт: сукупність усіх вартостей, що використовуються у виробничому процесі для досягнення поставлених перед підприємством цілей. Майно підприємства (активи) є дзеркальним відображенням капіталу, який у нього інвестований. Активи показують напрямки конкретного використання залучених фінансових ресурсів, а капітал (пасиви) — зобов'язання підприємства перед кредиторами та власниками. Саме тому загальна величина активів повинна дорівнювати сумі пасивів підприємства. Зіставлення активів та пасивів здійснюється в процесі складання балансу (звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи та капітал). Безпосередній зв'язок між окремими позиціями капіталу та активів у балансі не відображається. Напрямки використання фінансових ресурсів доцільно узгоджувати із джерелами їх залучення на стадії довгострокового фінансового планування та бюджетування.

Сутність капіталу визначається його характеристиками: він є основним фактором виробництва, характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід, є головним джерелом формування добробуту власників та головним вимірювачем ринкової вартості підприємства, а динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності.

Дослідження динаміки величини капіталу українських підприємств, виконане за даними 2010-2014 рр. (табл. 1), свідчить про її невпинне зростання, окрім останнього 2014 року. Так, кількість суб'єктів господарювання у 2014 році зросла на 12,2% у порівнянні з 2013 роком, однак знизилась на 11,53% у порівнянні з 2010 роком. Динаміка реалізації продукції (товарів, послуг) майже щорічно знижується. Рентабельність операційної діяльності підприємств у 2014 році є негативною, оскільки в цьому році підприємства не отримали прибутку та були збитковими. Аналіз динаміки власного капіталу підприємств показує, що у 2014 році у порівнянні з 2013 роком загальна сума власного капіталу знизилась на 24,1%, однак у порівнянні з 2010 роком зросла на 3,78%. Це пов'язано зі збитковістю підприємств у 2014 році, при цьому непокритий збиток того ж року дорівнює 579 900,5 млн. грн. Сума зареєстрованого капіталу протягом аналізованого періоду зросла на 63,78%, додаткового капіталу на 17,9%, резервного капіталу – 45,68%, неоплаченого та вилученого капіталу – 23,36%.

Безумовно, не слід виключати дію кризових факторів протягом 2008-2009 років, але негативні тенденції були властиві підприємствам і у досить сприятливі для розвитку роки. Все це свідчить про нераціональне управління капіталом, яке не забезпечує високої прибутковості та нарощування вартості підприємства у довгостроковій перспективі.

Таблиця 1. Динаміка характеристик капіталу вітчизняних підприємств за 2010-2014 рр.

Показники	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
1. Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	2 183 928,0	1 701 620,0	1 600 127,0	1 722 070,0	1 932 161,0
2. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн.	3 596 646,4	4 502 455,2	4 459 818,8	4 334 453,1	4 459 702,2
3. Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	4,0	5,9	5,0	3,9	-4,1
4. Власний капітал, у тому числі, млн. грн.	1 426 711,6	1 586 284,7	1 904 940,2	1 950 374,9	1 480 658,0
4.1. зареєстрований капітал	767 041,1	853 963,8	909 643,1	1 173 329,9	1 256 285,4
4.2. додатковий капітал	734 577,0	776 529,7	992 749,3	820 347,8	866 086,2
4.3. резервний капітал	39 357,5	43 546,8	47 137,4	50 735,0	57 335,9
4.4. нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-17 677,4	16 078,4	57 015,0	20 873,7	-579 900,5
4.5. неоплачений та вилучений капітал	96 586,6	103 834,0	101 604,6	114 911,5	119 149,0

Джерело: складено авторами на підставі даних [3].

Таким чином, враховуючи висновки теоретичних досліджень та власних розрахунків щодо дотримання певних пропорцій між темпами зростання показників структури капіталу в сучасних умовах вітчизняним підприємствам доцільно здійснювати оптимізацію структури капіталу за критерієм мінімізації темпів зростання боргового навантаження що дозволить забезпечити підвищення ефективності фінансової діяльності.

Література: 1. Бланк И.А. Управление капиталом: Учебный курс – К: Эльга, Ника-центр, 2004. – 576 с 2. Боронос В.Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства / В.Г.Боронос // Механізм регулювання економіки. – 2010 - №3. - Т.1. - 154с. 3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / О.О. Терещенко // Навч. посіб-ник. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с. 5. Фінансовий аналіз // навч. посіб. [М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька; вид 2-ге, без змін] - К.:КНЕУ, 2009. - 552с.

Скоробогатова Н.Є.

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки
*Національний технічний університет України
 «Київський політехнічний інститут»
 м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦІНИ СУПУТНІХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

У сучасних економічних умовах кожен господарюючий суб'єкт вимушений своєчасно адаптуватися до постійно змінних умов зовнішнього середовища. З цією проблемою стикаються не лише комерційні підприємства, але й освітні установи та неприбуткові організації. Наряду з переліком традиційних послуг освітні установи вимушені самостійно шукати джерела додаткових надходжень, забезпечуючи дотримання принципів самофінансування та самоокупності. Тому, надаючи послуги з отримання освіти рівня бакалавра та магістра з певного напрямку, а також забезпечуючи можливості навчання в аспірантурі, докторантурі тощо, освітні установи мають визначати шляхи щодо поширення кола послуг, що надаються ними,